

Markkinoiden keskittymisestä ja KKV:n vallan kasvattamisesta

Talouselämä-lehden 22/2024 haastattelussa Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) pääjohtaja Kirsi Leivo kertoo, että ”on tuskallista seurata markkinoiden keskittymistä” ja että ”meille pitää antaa työkalu, joka estää markkinoiden keskittymisen”. Pääjohtaja myös toteaa, että ”ongelmana on liian löysä sääntely, ja se on lainsäätäjän syy”. Lisäksi hän haastattelussa vaatii virastolleen ns. ”otto-oikeutta”, jolla KKV kuulemma voisi ”estää markkinoiden haitallista keskittymistä”, kun KKV pystyisi tutkimaan liikevaihdollisesti myös pieniä kauppia. Haastattelussa viitataan myös kartelleihin ja niiden todetaan aiheuttavan vahinkoa asiakkaille, markkinoille ja koko yhteiskunnalle.

KKV:n pääjohtaja on jälleen kerran vaatimassa lisää valtaa, ihan kuin hänellä ja hänen virastollaan ei olisi valtaa jo riittämiin. Tältä osin viittaa tämän lehden pääkirjoitukseen 2/2019 ”Kilpailu- ja kuluttajaviraston valtaa pitää hajauttaa muille viranomaisille” ja siinä toteamaani (lue alempana linkistä)*.

Olen saanut lähes 20 vuoden ajan seurata KKV:n toimintaa. Yksi yhteinen piirre kuluneiden vuosien aikana on ollut se, että KKV:tä ei markkinoiden keskittyminen ole juurikaan haitannut, ei ainakaan elintarvike- ja/tai päivittäistavaramarkkinoiden keskittyminen. Pikemminkin päinvastoin on näyttänyt siltä, että KKV on toiminnallaan nimenomaan halunnut edistää yritystoiminnan keskittymistä. Ehkä KKV:lle on tärkeämpää ollut, että kuluttaja on saanut esimerkiksi ”vihreällä kortilla” tuotteita mahdollisimman edullisesti. Leipuri-lehden pääkirjoituksessa 5/2016 ”Elämän teatteria keskittyvän yritystoiminnan puolesta” nostin esille KKV:n tavoitteen ”tehottomien yritysten” saamisesta pois markkinoilta**. Kysyin tuolloin, että ”Onko kilpailuoikeuden tarkoitus, että ”tehokkuuden nimissä” yritystoiminnan pitää valua vain harvojen ja valittujen yritysten käsiin? Tuolloin myös totesin, että ”Kilpailulain tavoite tehottomien yritysten poistamisesta markkinoilta näyttää Suomessa toteutuneen hyvin. Lähes kaikilla aloilla hallitsee kaksi suurta ja niiden takana on yksi varsinainen haastaja, kuten esimerkiksi S-ryhmä ja Kesko, Nordea ja Op, Varma ja Ilmarinen, Sonera ja Elisa. Niiden takana ovat sitten Lidl, Danske Bank, Elo ja DNA. Eikä tilanne elintarvikealalla ole kovin toisenlainen, ehkä leipomoalaa lukuun ottamatta”.

Tilanne elintarvikealalla ei todellakaan ole edellä mainitusta poikkeava. Leipomo- ja konditoria-ala on ainoa elintarvikeala, jossa pieniä ja keskisuuria yrityksiä on edelleen paljon. Jos KKV

saisi haluamansa otto-oikeuden, mitä KKV tuolla vallalla tekisi? Estäisi halutessaan elämäntyötään kaupittelevan yksittäisen pienemmän leipomoyrittäjän yritystoiminnan myymisen, jotta esimerkiksi Suomen kaksi suurinta leipomoa eivät kasvaisi entisestään? Tuollahan Suomi pelastettaisiin keskittymiseltä. Itse arvelen, että pääjohtajan puheiden takana on vain vallan hamuaminen, eikä todellinen huoli markkinoiden keskittymisestä. Aikaa ja mahdollisuuksia markkinoiden toimintaan puuttumiseen KKV:llä olisi ollut viimeisen 20 vuoden aikana useasti, mutta mitään

he eivät ole tehneet pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi.

On positiivista, että Suomeen on perustettu elintarvikemarkkinavaltuutetun virka, jota ei ole perustettu KKV:n yhteyteen. Näyttää siltä, että elintarvikemarkkinavaltuutettu ja hänen toimintonsa on ensimmäinen viranomaisen, joka yrittää puuttua elintarvikealalla ilmenneisiin epäkohtiin ja ostavan tahon valvontaan. Aika näyttää, mikä todellisuudessa muuttuu vai muuttuuko mikään, mutta ainakin yritystä elintarvikemarkkinavaltuutetulla näyttää olevan muutosten aikaansaamiseksi. En kuitenkaan toivo tuonkaan viranomaisen vallan kasvattamista, koska liiallinen valta ei sovi kenellekään.

Tämän lehden pääkirjoituksessa 3/2023 ”Rohkeudesta ja nöyrytyksestä vahvemman tahon edessä” kerroin erään suuryrityksen lakimiehen minulle vuonna 2015 antamasta ”ohjeistuksesta”***. Lakimiehen mukaan minun tulisi ymmärtää, että kilpailuviranomaisen edessä pitää vain nöyrytyä ja heitä kannattaa yrittää aina miellyttää, koska siten pääsee kaikkein helpoimmalla. Tuo lakimiehen kommentti kertoo paljon elintarvikemarkkinoiden tilasta ja yritysten pelosta KKV:tä kohtaan. Toivottavasti samalaista pelkoa ei tarvitse tuntea elintarvikemarkkinavaltuutettua kohtaan. Usein totean, että median tehtävä on taistella sananvapauden puolesta. Ja juristien tehtävä olisi vastaavasti taistella ihmisten ja yritysten oikeusturvan puolesta. Mutta erityisesti juristien kohdalla tuossa on paljon parannettavaa. Edellä mainittu ”ohjeistus” on siitä yksi esimerkki.

Vuosien varrella olen useasti ajatellut kilpailulainsäädäntöön liittyen, sekä siihen, kenen tai keiden tahojen toimintaan KKV Suomessa puuttuu, että ”säännöt eivät ole kaikille samat”. Tai ehkä säännöt ovat samat, mutta niitä vain tulkitaan eri tahojen osalta eri tavoin. Kyse voi tietenkin olla vain sattumasta tai miellyttämisen taidosta.

Mika Väyrynen

Ohessa linkit tässä kirjoituksessa mainittuihin pääkirjoituksiin:

*<https://www.leipuriliitto.fi/@Bin/683614/paakirjoitus-2-2019.pdf>

**https://www.leipuriliitto.fi/@Bin/512491/Leipuri_5.16_p%C3%A4%C3%A4kirjoitus_5.16.pdf

***<https://1582922.167.directo.fi/@Bin/4f34cf316718e8b847fb03efb9ba37ae/1719400518/application/pdf/1035726/Paakirjoitus-3-2023.pdf>